

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

טלטול בראש הכותל כשאינ בו ד' טפחים

(ע"ז ב') (שנינו במשנה: אלו עולין מכאן ואוכלין וכו'. ומברר) אין בו ארבעה, מאי?

(4) אמר רב: אויר שתי רשויות שולטת בו, לא יזיז בו אפילו מלוא נימא⁴.

(ע"ז א') (2) ורבי יוחנן אמר: אלו מעלין מכאן (מחצרן לראשו) ואוכלין, ואלו מעלין מכאן ואוכלין (והוא הדין שמורידים; שמקום פטור הוא, ובטל לכאן ולכאן להקל).

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה. דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מקום שאין בו ארבעה על ארבעה, מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו (וזה כמו שאמר רבי יוחנן). ובלבד שלא יחליפו (ואיסורו מדרבנן⁵).

(ומקשה) ורב, לית ליה דרב דימי⁶!?

(ומתרג' אי ברשויות דאורייתא (כיתוף על מקום פטור שבין רשות הרבים ורשות היחיד), הכי נמי (מותר לכתף עליו). הכא במאי עסקינן ברשויות דרבנן (חצרות, שכל אחת רשות היחיד, ורק מדרבנן אסורה העברה מזו לזו), וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה (לאסור אפילו שימוש על מקום פטור ביניהם).

שיטות הראשונים

כיתוף על מקום פטור: למסקנה, לרב מותר לכתף על מקום פטור, רק כשהוא בין רשויות דאורייתא; וכשהוא בין רשויות דרבנן, אסור, דחכמים עשו חיזוק לדבריהם. ולרבי יוחנן מותר אפילו בין רשויות דרבנן. ופסקו הרי"ף, רמב"ם, רא"ש, ומאירי, כרבי יוחנן⁴. וכן פסק השו"ע⁵.

החלפה בין רשויות דרך מקום פטור: דעת הרי"ף ורמב"ם, שדווקא ברשויות דאורייתא לא יחליף דרך מקום פטור. אבל ברשויות דרבנן מותר להחליף, כרב דימי. ודעת הר"ז⁶, ראב"ד, רשב"א, רא"ש⁷ ועוד, שאפילו ברשויות של דבריהם אסור להחליף, כזעירי. והשו"ע⁷ הביא שתי הדעות. והרמ"א החמיר⁸.

¹ כיון דלא חשיב למיהוי רשותא, בטיל לגבי תרוייהו, ורשות שתי החצירות שולטות בו, ואוסרין זה על זה, ואפילו על ראשו אסור לטלטל. רש"י.

² דאילו חיובא ליכא, דבעינן עקירה מרשות זו והנחה לרשות זו. והכא, עקירה מרשות גמורה והנחה למקום פטור, ועקירה ממקום פטור והנחה לרשות גמורה. רש"י.

³ בתמיה, והא מתניתא היא במסכת שבת בפרק קמא (ו' א'): אדם עומד על האסקופה, נוטל מעני ונותן לו, מבעל הבית ונותן לו, ובלבד שלא יטול מזה ויתן לזה. רש"י.

⁴ שרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, וכל שכן בזו שהלכה כדברי המיקל בעירוב. מאירי.

⁵ או"ח שעב,ו, מקורות - רמב"ם (פירוש המשנה). רא"ש (ס' א). מאירי (בית הבחירה, ע"ז ב', ד"ה זה שביארנו במשנה).

⁶ הרא"ש כאן (ס' א') מביא את דברי הרי"ף המצטט את הגמרא בפרק כיצד משתתפין, ופוסק על פיה שברשויות דרבנן, כגון כותל בין שתי חצרות, מותר לכתף ולהחליף. ולא משיג עליו. אמנם בפרק כיצד משתתפין (ס' ח') מביא את דברי הר"ז⁶ החולק על הרי"ף, וכותב שנראין דבריו.

⁷ או"ח שמו,א. אמנם במקום אחר (או"ח שנה,א), פסק בסתם שאם אדם נמצא בספינה ודופני הספינה גבוהים י' מעל המים, מוציא זיז כל שהוא ועושה בו נקב וממלא דרך שם, שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא וסגי בהיכר. וביאר הגר"א (או"ח שנה,א, ס"ק י') שהוא כיש מתירין דסימן שמו,א (וזה דלא כמגן אברהם שכתב שאפילו למאן דאסר לעיל, הכא כיון דאיכא זיז כל שהוא הוי היכר ושרי). וראה חשבון הפסיקה, לשתי הדעות בביאור הגר"א (או"ח שמו,א, ס"ק ה-ו). מקורות - רמב"ם (פירוש המשנה; הל' שבת טו,כ).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

החלפה בין רשויות דרבנן כשלא נח במקום פטור: דעת הרשב"א דאפילו למאן דאמר מותר להחליף ברשויות דרבנן, הני מילי במניח במקום פטור; אבל בלא הנחה, לא. ודעת המרדכי, שמותר לזרוק מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור, אע"פ שלא נח, רק עבר באוירו. והרמ"א⁸ כתב בשם יש אומרים כהמרדכי.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שמו)

א. מן התורה אינו חייב אלא במוציא, ומכניס, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד; וחכמים אסרו מפרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים, או מהם לכרמלית; אבל מקום פטור, מתר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו. אבל העומד ברשות היחיד ומוציא, או מכניס או מושיט וזורק, לרשות הרבים דרך מקום פטור או איפקא, חייב. וכן לא יעמד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד, או איפקא. ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים (וע"ל סימן שע"ב סעיף ו').

(או"ח, הלכות שבת, סימן שעב)

ו. ...ואם היה הפתל גבוה לשניהם עשרה, והיו בראשו פרות, בני שתי החצרות יכולים להורידם לחצרות וכן להעלות עליו מפרות ששבתו בחצרות ולהורידם ממנו לחצר אחרת, בין שהפתל רחב ארבעה או אינו רחב ארבעה. אבל פרות ששבתו בבית, אם הפתל רחב ארבעה אסור להעלות לו ולא להוריד ממנו; ואם אינו רחב ארבעה, מתר, (ובלבד שלא יחליפו כדלעיל סי' שמ"ו) (ס"א)...

תשמיש לזה בנחת ולזה בקשה

(ע"ז א') אמר רבה בר רב הונא אמר רב נחמן: כותל שבין שתי חצרות, צידו אחד גבוה עשרה טפחים, וצידו אחד שווה לארץ (כלומר, גבוה הוא י' טפחים מן האחת, ופחות מ" טפחים לחברתה), נותנין אותו לזה ששוה לארץ (לזה שאינו גבוה עשרה להעלות ולהוריד מעליו, וחברו אסור). משום דהוה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה. וכל לזה בנחת ולזה בקשה, נותנין אותו לזה שתשמישו בנחת.

אמר רב שיזבי אמר רב נחמן: חריץ שבין שתי חצרות צידו אחד עמוק עשרה, וצידו אחד שווה לארץ, נותנין אותו לזה ששוה לארץ, משום דהוה ליה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה וכו'.

⁸ ר"ה (ד"ה ואהדין); ראב"ד (השגות שבת פט"ו הי"ד; הו"ד ברא"ש וברשב"א ד"ה ורבינא. אמנם בהשגות הראב"ד על בעל המאור, אות ה פסק כהר"ף); רא"ש (ס' ח); רשב"א (חי' ד"ה רבינא או ורבינא; עבוה"ק בית נתיבות ג, ו).

⁸ או"ח שעבו, (עיי"ש משנ"ב ס"ק מט).

⁹ או"ח שנהג, פסק הרמ"א דאם יש בית כסא מחוץ לחומת העיר (והצואה נופלת בחפירה כרמלית, ונמצא מוציא מרה"י לכרמלית), אם בית הכסא מעל עשרה מקרקעית החפירה, ואויר למעלה מעשרה בכרמלית, מקום פטור הוא, מותר. והגר"א (ס' שנהג, הכריע כהרשב"א, וכן פסק משנ"ב (שנהג, ס"ק ל. וכן הביאו בביה"ל שנגא, ד"ה וערבו). מקורות - רשב"א (שבת חי' ק"א א', ד"ה אלא). מרדכי (שבת, פרק הזורק, סי' שעו).

הלימוד היומית לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שעב)

ו. ... ואם היה הפתל גבוה לאחת מהחצרות עשרה ולשניה אינו גבוה עשרה, כגון שקרקעו של אחד גבוה משל חברו, מי שאינו גבוה לו עשרה מתר להשתמש בו אף בכלים ששבתו בבית, והשני אסור להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר, והוא שיהא הפתל רחב ארבעה, אבל אם אינו רחב ארבעה מתר לשתייהן להשתמש בו אף מן הבתים, אפלו ערבו כל אחת לעצמה...

הנמכת כותל

(ע"ז א') (ברייתא): בא למעטו (את הכותל, וקא סלקא דעתך שעשה תל עפר למטה בקרקע, סמוך לכותל, או בנה איצטבא), אם יש במיעוטו ארבעה (אורך בצד משך הכותל הוי כפתח, וכיון דממנו ולמעלה לא גבוה עשרה) מותר להשתמש בכל הכותל כולו (שהרי תשמישו בנחת, שעולה לו דרך מיעוט פתחו). ואם לאו, אין משתמש אלא כנגד המיעוט.

(ומקשה) מה נפשך! אי אהני מעוטא (להחשיב אותו מקום כפתח), בכליה כותל לישתמש! אי לא אהני, אפילו כנגד המיעוט נמי לא (ישתמש. שבטל כלפי הכותל)!

אמר רבינא: כגון שעקר חוליא מראשו¹⁰.

אמר רב יחיאל: כפה ספל (סמוך לכותל, ואין עשרה מראשו לראש הכותל) - ממעט.

(ע"ז ב') (ומסיק) כגון דחבריה בארעא ובעי מרא וחצינא (מכוש וגרזן. היות שמחובר ואסור ליטלו בשבת, ממעט).¹¹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שעב)

ח. ... עקר חוליא מראש הכתל למעטו מגבה עשרה, אם יש בה משך ארבעה מהני, בין לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין שיכול להשתמש בכל הכתל. ואם אין בו ארבעה, אינו חשוב כפתח לערב יחד, וכן אינו מועיל להשתמש בכל הכתל, שאינו משתמש אלא כנגד המקום שנתמעט.

י. כפה ספסל שיש בו ארבעה על ארבעה וגבוה כל שהוא ומעט בו גבהו מעשרה, מתר להשתמש כנגד המעוט; ובלבד שיחברנו בטיט.

¹⁰ לא מדובר שהגביה מלמטה, ששם ודאי פחות מארבעה אינו מועיל לכולם. אלא כגון שעקר חוליא מראשו של כותל. לכן כשאותו מקום הוא אורך ארבעה, נחשב כפתח לכל הכותל. פחות מזה, אינו פתח אבל מותר להשתמש שם, כיוון שאינו גבוה עשרה להיחשב רשות בפני עצמו. על פי רש"י.

¹¹ כל הסוגיא אינה ברי"ף.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מיעוט כותל על ידי סולמות

(ע"ז ב') סולם המצרי אינו ממעט (הואיל וקטן הוא ונוח ליטלו משם). והצורי ממעט.

היכי דמי סולם המצרי? אמרי דבי רבי ינאי: כל שאין לו ארבעה חווקים (שליבות).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי טעמא דסולם המצרי דלא ממעט?

אמר ליה: לא שמיע לך הא דאמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב: משום דהוה ליה דבר שניטל בשבת (שמותר לטלטלו), וכל דבר שניטל בשבת אינו ממעט?!

(ומקשה) אי הכי אפילו צורי נמי!

(ומתרץ) התם כובדו קובעו¹².

אמר אביי: כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים, והניח סולם רחב ארבעה מכאן, וסולם רחב ארבעה מכאן (מהעבר השני, ובהם עולים ויורדים מזו לזו), ואין בין זה לזה שלושה טפחים, ממעט (כלומר אפילו אינם מכוונים זה כנגד זה, אבל אין מרוחקים זה מכנגד זה ג' טפחים, הוה כמכוונים והוי פתח, ואם רצו מערבין אחד). (ואם מרוחקים שלושה, אינו ממעט (דלאו פתח הוא).

ולא אמרן (שאינו ממעט כשמרוחקים שלושה), אלא (בכותל צר) דלא הוי כותל ארבעה (שאינו נוח להילוך). אבל הוי כותל ארבעה (ברוחבו), אפילו מופלג טובא נמי (שהרי עולה לראשו, ומהלך בראשו עד שמגיע לסולם חברו).

שיטות הראשונים

כובדו קובעו: רש"י פירש שמתוך שהוא כבד אין נוטלין אותו משם. ולא משום איסור, אלא משום שקשה ליטלו. ולזה הסכימו הרשב"א, הריטב"א, והמאירי. ובשם רבינו חננאל והראב"ד פירשו, כובדו קובעו ואסור לטלטלו. ונפקא מינה, בדבר כבד שאינו אסור בטלטול¹³. והשו"ע¹⁴ פסק כרש"י.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שעב)

ח. כִּתְלֵי שְׁבִיבֵי ב' חֲצוֹת, גְּבוּהַ עֶשְׂרֵה לְשִׁנְיָהֶם, וְהַעֲמִיד אֶצֶל הַכֶּתֶל סֵלֶם רָחֵב אַרְבָּעָה, וְכֵן כִּנְגָדוֹ בְּחֶצֶר הַשְּׁנֵי, אֶפְלוֹ אֵין הַסְּלֵמוֹת זֶה כִּנְגָד זֶה אִם אֵין בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה חֲשִׁיבֵי כְּפֶתַח. הֵיוּ מְפֻלְגִים זֶה מִכִּנְגָד זֶה שְׁלֹשָׁה, אִם הַכֶּתֶל רָחֵב אַרְבָּעָה עֲדֵין חֲשׁוּבִים כְּפֶתַח. וְאִם אֵינוֹ רָחֵב אַרְבָּעָה, לֹא חֲשִׁיבֵי כְּפֶתַח. בְּאִיזָה סֵלֶם אָמְרוּ, כְּשֵׁישׁ בּוֹ אַרְבַּע שְׁלִיבוֹת אֲבָל פְּחוֹת מִכָּאן לֹא, אֲלֵא אִם כֵּן זְרוּעוֹתָיו וְשְׁלִיבוֹתָיו כְּבָדוֹת, שְׂאֵז כְּבָדוֹ קוֹבְעוֹ...

¹² ומתוך שהוא כבד אין נוטלין אותו משם. ולא משום איסור, אלא משום שקשה ליטלו. רש"י.

¹³ כן מבואר במאירי (ח"ע"ז ב', ד"ה ומה; בית הבחירה, ד"ה היה כלי כבד).

¹⁴ או"ח שעב, והרי"ף השמיט כל הסוגיא. גם הרמב"ם (הל' עירובין ג, ד) השמיט הא דכובדו קובעו.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איצטבא על גבי איצטבא וסולם ששליבותיו פורחות

(ע"ז ב') אמר רב ביבי בר אביי: בנה איצטבא (של עץ) על גב איצטבא (סמוך לכותל, ויש אוויר מפסיק בין זו לזו, ומהתחתונה לקרקע אין הפסק) - אם יש באיצטבא התחתונה ארבעה (ומתמעט גובה הכותל על ידה בלבד), ממעט (ואין צריכים לעליונה). אי נמי אין בתחתונה ארבעה ויש בעליונה ארבעה ואין בין זה לזה שלושה (נחשבים כאחד), ממעט (ואע"פ שהמיעוט הזה קצר מלמטה, הואיל ומתמלא שיעורו מלמעלה שפיר דמי. אבל יש ביניהן שלושה, תרי נינהו, ומיעוט באויר לאו שמיה מיעוט¹⁵).

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: סולם ששליבותיו פורחות (שיש אוויר בין שליבה לשליבה, וזקפו אצל הכותל) - אם יש בשליבה התחתונה ארבעה (ובה נתמעט הכותל מעשרה), ממעט. אי נמי אין בשליבה התחתונה ארבעה, ויש בשליבה העליונה ארבעה¹⁶, ואין בין זה לזה שלושה ממעט (כשאין מובדלת מן הקרקע שלושה, וכדלעיל גבי איצטבא).¹⁷

שיטות הראשונים

אם יש באיצטבא תחתונה ארבעה, ממעט: פירש רש"י שבה נתמעט גובה הכותל מעשרה. והקשו **תוספות** דבסמוך (ע"ח א) בעינן שיגיע סולם עד ראש הכותל!

ובישוב הדברים נחלקו הראשונים: דעת רש"י, דלא בעינן איצטבא ד' על ד'. ובסמוך, יש בין שליבה לשליבה שלושה, והוי מיעוט באויר דלאו שמיה מיעוט (ראה להלן), ובעינן שיגיע לראש הכותל. **תוספות** תירצו דהכא בעינן ארבעה על ארבעה¹⁸. הר"מ מרוטנבורג תירץ שכאן הנדון לגבי שימוש בכותל¹⁹, אבל לערב שתי החצרות כאחד, בעינן שיגיע סולם לראש הכותל. ודעת הרמב"ם שמועיל גם להיחשב פתח, לענין שאם רצו מערבים אחד. וכן דעת רבינו חננאל, ור"י²⁰. והשו"ע²¹ פסק גם כר"מ מרוטנבורג וגם כתוספות לחומרא.

¹⁵ רש"י (מיעוט באויר היינו דבר הממעט מגובה הכותל, הנמצא באויר ואינו מגיע לקרקע). וראה להלן.

¹⁶ הר"ח לא גרס "ויש בשליבה העליונה ארבעה", אלא "אי נמי אין באיצטבא התחתונה ד' טפחים ואין בין איצטבא התחתונה לאיצטבא העליונה אלא פחות משלושה" וכו'. ואומרים לבד, ורואים את התחתונה מצורפת לעליונה, וביחד הן רוחב ארבעה. אבל כשיש בעליונה ארבעה, הוי מיעוט באויר, ושמו מיעוט. וכדעת הרשב"א וריטב"א להלן.

¹⁷ כל הסוגיא אינה ברי"ף.

¹⁸ שיהא ראוי לעמוד ולהתעכב עליו ולעלות על הכותל ולהכי לא בעינן אלא שיתמעט הכותל מעשרה. אבל לקמן בעי שיגיע עד ראש הכותל לא איירי ברחב ד' על ד'. תוספות (ע"ז ב', ד"ה אם).

¹⁹ לענין שאם עשה האחד בנין אצל הכותל ומיעטו מעשרה, דהוה ליה תשמישו בנחת, ונותנים אותו לו.

²⁰ והטור הצריך ארבעה רוחב, כתירוץ הרא"ש, ולהיות כפתח הצריך שיגיע לראש הכותל כתירוץ ר"מ מרוטנבורג. וכתב ע"ז הב"י: **ולא ידעתי למה**, דכיון דבאיזה תירוץ מהם מתיישב, למה ליה למנקט כחומרי שניהם! אמנם ראה הערה הבאה.

מקורות - תוספות (ע"ז ב', ד"ה אם). ר"מ מרוטנבורג (הו"ד ברא"ש, סי' ד. ובריטב"א ד"ה הקשו). הרשב"א (עבוה"ק, שער ד', א', ושם איירי לענין לערב אחד. ולעיל שער ג', סי' ט', איירי לענין שנותנים אותו לזה שתשמישו בנחת).

²¹ או"ח שעב"ט; או"ח שעב"א. נמצא, שאם בנה איצטבא אצל הכותל למטה, מועיל רק להשתמש בכל הכותל, אבל לא להיחשב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל (כדעת הר"מ מרוטנבורג), ורק אם יש באיצטבא ארבעה על ארבעה (כדעת ר"י). וכן פסק הטור. ואמנם בב"י תמה עליו, שכן דברי הר"מ מרוטנבורג והר"י נאמרו כשני תירוצים על קושיא אחת (מהא דבעינן בסולם שיגיע לראש הכותל). ומדוע פסק כחומרי שני התירוצים! ואילו בשו"ע פסק כוותיה. וצ"ב.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.



בעזרה שית
ז' חשוון תשפ"א
מסכת: עירובין | פרק: ז | דף: ע"ז

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

איצטבא על גב איצטבא, מיעוט באויר אם שמיה מיעוט: דעת רש"י, תוספות, רא"ש ורי"א^ז, שכשיש יותר משלושה טפחים ביניהם, נחשבות כשתיים נפרדות, ואע"פ שיש בעליונה ד' טפחים אינו מועיל, דמיעוט באויר לאו שמיה מיעוט. ודעת רבינו חננאל, רשב"א וריטב"א, שמיעוט באויר מיעוט הוא. וכל שיש בעליונה לבדה רוחב ד' טפחים, תו לא קפדינן על אויר שתחתיה²². והשו"ע²³ נקט כשיטת רש"י.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שעב)

- ט. בנה אצטבא למטה אצל הכתל למעטו מגבה עשרה, אם יש בה ארבעה ארץ במשך הכתל ובולטת ארבעה מועיל להשתמש בכל הכתל, אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכתל. ואם אין בה ארבעה על ארבעה, אינו מועיל אפילו להשתמש כנגדו.
- יא. בנה אצטבא על אצטבא, אם יש בתחתונה ארבעה על ארבעה או אין בה ארבעה על ארבעה ויש בעליונה ארבעה על ארבעה ואין בין זו לזו שלשה טפחים, מהני להתיר להשתמש עליו, אבל לא מהני למהוי פתח לערב יחד.

אבל בבה"ל (ד"ה אבל) כתב: **ובאמת רוב הפוסקים סתמו בזה להקל, דכוונת הגמרא הוא אפילו לענין לערב יחד, כפירוש ר"י בעל התוספות, הלא המה הרמב"ם וכמו שהובא בב"י, והרשב"א, וכן מצאתי גם כן בפירוש רבינו חננאל, וכן באור זרוע וכו', ועל כן בשעת הדחק יש לסמוך להקל בזה.** עכ"ל.

²² והא דבעינן שאין בין זה לזה ג' טפחים, כשאין בתחתונה רוחב ד' טפחים ויש בצירוף העליונה ד' טפחים, מאחר שאין ביניהם אויר ג' טפחים הוה ליה לבוד, וכאילו נצטרפו לאחד. רשב"א. וצ"ב איך עולה פירושם עם גירסת הגמרא אי נמי אין בתחתונה ארבעה ויש בעליונה ארבעה וכו'. ושמא גרסו כרבינו חננאל, בהערה לעיל. וכן משמע כשיטתם **ברמב"ם** (הל' עירובין גה).

²³ או"ח שעב, יא. השו"ע פסק שאם אין בתחתונה ארבעה, ויש בעליונה ארבעה, ואין בין זו לזו שלשה טפחים, מהני להתיר להשתמש עליו (אבל לא מהני למהוי פתח לערב יחד). וכתב ביה"ל (ד"ה ואין בין) דמשמע שאם יש בין זו לזו שלשה טפחים, אף שהעליונה רחבה ד' על ד', לא מהני משום דהוי מיעוט באויר, וכשיטת רש"י. והקשה מדוע לא הביאו האחרונים את הסיעה השניה. ונשאר בצ"ע. מקורות - סיעה א' - רש"י (ע"ז ב', ד"ה אי נמי). תוספות (ע"ז ב', ד"ה אם). רא"ש (ס"ד). ריא"ז (פ"ז, ה"ב, סעיף ז). סיעה ב' - רבינו חננאל (ע"ח א'), בסוף סוגית זיזין כתב: ואם היו הזיזין רחבין ד' טפחים שיכול להשתמש בהן, אין צריך. פירוש, סולמות). רשב"א (ע"ז ב', ד"ה איצטבא; עבוה"ק דא). ריטב"א (ע"ז ב', ד"ה אמר רב ביבי).